

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ,
ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ**

**ΓΡΑΠΤΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΤΑΞΗ
ΣΤΟΥΣ ΠΙΝΑΚΕΣ ΔΙΟΡΙΣΙΜΩΝ 2019**

Εξεταζόμενο αντικείμενο: Φιλολογικά - Αρχαία Ελληνικά (515)

Ημερομηνία και ώρα εξέτασης: Τετάρτη, 20 Νοεμβρίου 2019, 15:30 - 18:30

Ο ΟΔΗΓΟΣ ΔΙΟΡΘΩΣΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΔΕΚΑΤΡΕΙΣ (13) ΣΕΛΙΔΕΣ

Ερώτηση 1:

Ἄρξομαι δὲ ἀπὸ τῶν προγόνων πρῶτον· δίκαιον γὰρ αὐτοῖς καὶ πρέπον δὲ ἅμα ἐν τῷ τοιῷδε τὴν τιμὴν ταύτην τῆς μνήμης δίδοσθαι. τὴν γὰρ χώραν οἱ αὐτοὶ αἰεὶ οἰκοῦντες διαδοχῇ τῶν ἐπιγιγνομένων μέχρι τοῦδε ἐλευθέραν δι' ἀρετὴν παρέδοσαν. καὶ ἐκεῖνοί τε ἄξιοι ἐπαίνου καὶ ἔτι μᾶλλον οἱ πατέρες ἡμῶν· κτησάμενοι γὰρ πρὸς οἷς ἐδέξαντο ὄσπην ἔχομεν ἀρχὴν οὐκ ἀπόνως ἡμῖν τοῖς νῦν προσκατέλιπον. τὰ δὲ πλείω αὐτῆς αὐτοὶ ἡμεῖς οἶδε οἱ νῦν ἔτι ὄντες μάλιστα ἐν τῇ καθεστηκυίᾳ ἡλικίᾳ ἐπηυξήσαμεν καὶ τὴν πόλιν τοῖς πᾶσι παρεσκευάσαμεν καὶ ἐς πόλεμον καὶ ἐς εἰρήνην αὐταρκεστάτην.

Θουκυδίδου Ἱστορίαι 2.36.1-3

(α) Να μεταγράψετε σε νοηματικές ενότητες (κατὰ κῶλα μεταγραφή) ἀπὸ τοῦ πρῶτου πάνω κείμενο **το ἀπόσπασμα**: «καὶ ἐκεῖνοί τε ἄξιοι ἐπαίνου» **ἕως** «καὶ ἐς εἰρήνην αὐταρκεστάτην».
(μονάδες 9)

(β) Να μεταφέρετε **ολόκληρο το κείμενο** στα Νέα Ἑλληνικά.
(μονάδες 12)

(α) Ορθὴ μεταγραφή τοῦ κειμένου κατὰ νοηματικές ενότητες:
(μονάδες 9)

καὶ ἐκεῖνοί τε ἄξιοι ἐπαίνου **(εἰσὶ) (1)** }

καὶ ἔτι μᾶλλον οἱ πατέρες ἡμῶν· **(1)** }

{ κτησάμενοι γὰρ **(1)**
πρὸς οἷς ἐδέξαντο **(1)**
ὄσπην ἔχομεν ἀρχὴν οὐκ ἀπόνως
ἡμῖν τοῖς νῦν **προσκατέλιπον. (1)**

{ τὰ δὲ πλείω αὐτῆς αὐτοὶ ἡμεῖς οἶδε **(1)**
οἱ νῦν ἔτι ὄντες μάλιστα ἐν τῇ καθεστηκυίᾳ ἡλικίᾳ **(1)**

ἐπηυξήσαμεν

καὶ τὴν πόλιν τοῖς πᾶσι **παρεσκευάσαμεν (1)**

{ καὶ ἐς πόλεμον **(1/2)**

{ καὶ ἐς εἰρήνην αὐταρκεστάτην. **(1/2)**

(α) ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΚΑΤΑΤΜΗΣΗ ΣΕ ΚΩΛΑ

1. Το απόσπασμα που δόθηκε για κατάτμηση σε κώλα περιέχει δύο μεγάλες περιόδους, μια ως το προσκατέλιπον και μια δεύτερη.
2. Κάθε φορά που δεν διακρίνεται ένα κώλον κατά τη δοσμένη ανάλυση χάνεται μια μονάδα.

(β)

<i>Ἄρξομαι δὲ ἀπὸ τῶν προγόνων πρῶτον·</i>	1
<i>δίκαιον γὰρ αὐτοῖς καὶ πρέπον δὲ ἅμα ἐν τῷ τοιῷδε τὴν τιμὴν ταύτην τῆς μνήμης δίδοσθαι.</i>	2
<i>τὴν γὰρ χώραν οἱ αὐτοὶ αἰεὶ οἰκοῦντες διαδοχῇ τῶν ἐπιγιγνομένων μέχρι τοῦδε ἐλευθέραν δι' ἀρετὴν παρέδωσαν.</i>	2
<i>καὶ ἐκεῖνοί τε ἄξιοι ἐπαίνου καὶ ἔτι μᾶλλον οἱ πατέρες ἡμῶν·</i>	1
<i>κτησάμενοι γὰρ πρὸς οἷς ἐδέξαντο ὄσσην ἔχομεν ἀρχὴν οὐκ ἀπόνως ἡμῖν τοῖς νῦν προσκατέλιπον.</i>	2
<i>τὰ δὲ πλείω αὐτῆς αὐτοὶ ἡμεῖς οἶδε οἱ νῦν ἔτι ὄντες μάλιστα ἐν τῇ καθεστηκυίᾳ ἡλικίᾳ ἐπηυξήσαμεν καὶ τὴν πόλιν τοῖς πᾶσι παρεσκευάσαμεν καὶ ἐς πόλεμον καὶ ἐς εἰρήνην αὐταρκεστάτην.</i>	4
	ΣΥΝΟΛΟ
Θουκυδίδου Ἱστορία 2.36.1-3	12

Ενδεικτικές μεταφράσεις του κειμένου:

Θα αρχίσω λοιπόν πρώτα από τους προγόνους· γιατί είναι δίκαιο και συγχρόνως ηθικά επιβεβλημένο σε τέτοιες περιπτώσεις σαν τη σημερινή να δίνεται σε αυτούς αυτή η τιμή της μνημόνευσης. Γιατί κατοικώντας ήδη πάντοτε τη χώρα με τη διαδοχή των γενεών την παρέδωσαν, μέχρι σήμερα ελεύθερη χάρη στην ανδρεία τους. Και εκείνοι είναι άξιοι επαίνου κι ακόμη περισσότερο οι πατέρες μας. Διότι, αφού απέκτησαν, κοντά σε όσα κληρονόμησαν, όσην ηγεμονία έχουμε με πολύ κόπο, την κληροδότησαν σ' εμάς τους συγχρόνους. Αλλά το μεγαλύτερο μέρος αυτής εμείς οι ίδιοι, που τώρα βρισκόμαστε ακόμα περίπου στην ώριμη ηλικία, το αυξήσαμε ακόμη περισσότερο, και καταστήσαμε με όλα τα μέσα την πόλη ισχυρή, ώστε να είναι αυτάρκης στον μεγαλύτερο βαθμό και για πόλεμο και για ειρήνη.

(Μτφρ.: Ιωάννης Μπάρμπας)

Θα αρχίσω από τους προγόνους πρώτα. Καθήκον μας είναι και συγχρόνως πρέπον σε τούτη την περίπτωση να αποδίδεται αυτή η τιμή στη μνήμη τους. Γιατί ζώντας αδιαλείπτως σε αυτή τη χώρα μάς την παρέδωσαν, διαδοχικά η μια γενιά μετά την άλλη

χάρη στην ανδρεία τους, ελεύθερη ως τώρα. Και αξίζουν να τους δοξάζουμε, και εκείνοι κι ακόμη περισσότερο οι πατέρες μας. Διότι, πέρα από όσα κληρονόμησαν, απέκτησαν ακόμη, όχι χωρίς κόπο, και άφησαν σ' εμάς τους τωρινούς όση ηγεμονία έχουμε. Κι ό,τι παραπέρα αποκτήθηκε, εμείς που είμαστε τώρα περίπου στην ώριμη ηλικία ακόμα το μεγαλώσαμε κι άλλο και φροντίσαμε να είναι η πόλη μας πανέτοιμη και για τον πόλεμο και για την ειρήνη.

(Μτφρ.: Ν.Μ. Σκουτερόπουλος)

Θ' αρχίσω από τους προγόνους πρώτα· δίκιο γι' αυτούς και μαζί ταιριάζει τέτοιες ώρες να τους δίνουμε την τιμή αυτή της θύμησης. Γιατί έζησαν οι ίδιοι πάντα μια γενιά μετά την άλλη στη χώρα αυτή και με την παλικαριά τους μας την παρέδωσαν ως τώρα λεύτερη. Και αξίζουν και εκείνοι να τους δοξάζουμε και ακόμα πιο πολύ οι πατέρες μας. Γιατί αυτοί, πάνω σ' εκείνα που δέχτηκαν, απόχτησαν και αφήκαν σε μας τους τωρινούς και όσην ακόμα αρχή έχουμε, όχι χωρίς κόπο. Όσα τέλος έγιναν πέρα από αυτή, αυτά τα μεγαλώσαμε οι ίδιοι εμείς εδώ που βρισκόμαστε λίγο πολύ στην ώριμη ηλικία ακόμα· φροντίσαμε για την πόλη μας να έχει σε όλα, και για τον πόλεμο και για την ειρήνη, απόλυτη αυτάρκεια.

(Μτφρ.: Ι.Θ. Κακριδής)

Και θ' αρχίσω πρώτα από τους προγόνους μας· γιατί είναι σωστό και πρεπούμενο να τους δίνουμε σε τέτοια περίσταση την τιμή της θύμησης μας. Κατοικώντας αδιάκοπα ο ίδιος λαός στον τόπο τούτο, η μια γενιά μετά την άλλη, ως τα σήμερα, μας τον παρέδωσαν, εμάς που ζούμε τώρα, ελεύτερο με την αντρεία τους. Γι' αυτό και οι παλιότεροι αξίζουν να τους παινεύουμε, κι ακόμα περισσότερο οι πατέρες μας· γιατί δίπλα σε όσα κληρονόμησαν απόχτησαν αυτοί οι ίδιοι το μεγαλείο που έχουμε σήμερα, με μεγάλους αγώνες, και μας το κληροδότησαν μαζί μ' εκείνα. Και το μεγαλύτερο μέρος της δύναμης της πολιτείας μας της το προσθέσαμε εμείς, όσοι βρισκόμαστε ακόμα σήμερα στην ώριμη και κατασταλαγμένη ηλικία, και την εφτιάξαμε για το καλό όλων αυτοσυντήρητη και ανεξάρτητη, και για τον πόλεμο, και για την ειρήνη.

(Μτφρ.: Έλλη Λαμπριδής)

Θ' αρχίσω από τους προγόνους μας. Δίκαιο και σωστό σε τέτοια ώρα να τους κάνουμε την τιμή της μνήμης. Γιατί από γενιά σε γενιά οι ίδιοι πάντα έζησαν σ' αυτή τη γη και χάρη στην ανδρεία τους μας την παράδωσαν ελεύθερη. Έπαινος ταιριάζει στους προγόνους μας, αλλά ακόμα μεγαλύτερος στους πατέρες μας. Εμόχθησαν για να προσθέσουν σ' εκείνα που κληρονόμησαν την όση εξουσία και δύναμη μας αφήκαν. Αλλά κι εμείς οι ίδιοι, όσοι είμαστε σε ώριμη ηλικία, αυξήσαμε την δύναμη της πολιτείας και της δώσαμε απόλυτη αυτάρκεια και σε καιρό ειρήνης και σε πόλεμο.

(Μτφρ.: Άγγελος Βλάχος)

Ερώτηση 2:

Έχετε ζητήσει από τους/τις μαθητές/μαθήτριες να γράψουν τέσσερις νεοελληνικές λέξεις που να παράγονται από το θέμα καθενός από τα παρακάτω αρχαιοελληνικά ρήματα: *τάττω*, *ἄπτω*, *πλήττω*, *λείπω*, *πράττω*. Κάποιοι/ες από τους/τις μαθητές/μαθήτριες έδωσαν τις παρακάτω απαντήσεις, στις οποίες όμως **πέντε** λέξεις είναι λανθασμένες, διότι δεν παράγονται από τα αντίστοιχα ρήματα.

τάττω – τάγμα, τάξη, τάμα, τάση

ἄπτω – έξαψη, αφή, άφηση, ανάβω

πλήττω – πλησιάζω, πληγή, πλήξη, πληκτρολόγιο

λείπω – έλλειμμα, υπόλοιπο, υπόληψη, παράλειψη

πράττω – πράξη, πρατήριο, πρακτικό, πραγματικότητα

(α) Να εντοπίσετε τις **πέντε** λανθασμένες απαντήσεις των μαθητών/τριών.

(β) Να προσδιορίσετε τις λέξεις από τις οποίες πράγματι παράγονται.

(μονάδες 5)

(γ) Να ονομάσετε **δύο βοηθήματα** της Αρχαίας Ελληνικής που θα προτείνατε στους/στις μαθητές/μαθήτριες ως απαραίτητα για αυτού του είδους τις ασκήσεις.

(μονάδες 2)

(α) Οι λανθασμένες απαντήσεις των μαθητών/μαθητριών:

τάση, *άφηση*, *πλησιάζω*, *υπόληψη*, *πρατήριο*

(5X0,5=2,5)

(β) Οι λέξεις από τις οποίες πράγματι παράγονται:

τάση: η λέξη παράγεται από το θέμα του ρήματος *τείνω*.

άφηση: η λέξη παράγεται από το θέμα του ρήματος *άφήμι*.

πλησιάζω: η λέξη παράγεται από το επίρρημα *πλησίον*.

υπόληψη: η λέξη παράγεται από το θέμα του ρήματος *υπολαμβάνω*.

πρατήριο: η λέξη παράγεται από το θέμα του ρήματος *πιπράσκω*.

(5X0,5=2,5)

(γ) Ενδεικτικά ετυμολογικά λεξικά:

Pierre Chantraine, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque*

Robert Beekes, *Etymological Dictionary of Greek*

Hjalmar Frisk, *Griechisches Etymologisches Wörterbuch*

Γ. Μπαμπινιώτης, *Ετυμολογικό λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*

Ψηφιακό λεξικό της Αρχαίας από την Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα π.χ. Liddell and Scott

.....

(2X1=2)

ΠΛΗΡΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗ: -Ετυμολογικό Λεξικό και το όνομα του συγγραφέα
-Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής με το όνομα του συγγραφέα
-Ψηφιακό λεξικό της Αρχαίας από την Πύλη για την Ελληνική
Γλώσσα π.χ. Liddell and Scott

ΕΛΛΙΠΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Παράλειψη του ονόματος του συγγραφέα αφαιρείται 0,5 μονάδα.

ΛΑΝΘΑΣΜΕΝΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Λεξικό της Νέας Ελληνικής

Ερώτηση 3:

A) Κατά την επανάληψη του σχηματισμού των παραθετικών των επιθέτων δίνετε στους/στις μαθητές/μαθήτριες μίαν άσκηση, στην οποία τους ζητάτε να συμπληρώσουν τους ορθούς τύπους των παραθετικών στα κενά των παρακάτω προτάσεων. Λαμβάνετε τις εξής απαντήσεις, στις οποίες υπάρχουν **τρεις** λανθασμένοι τύποι:

- σοῦ στρατηγήσαντος **ἐνδοξωτέρα** (ἐνδοξος, συγκρ.) ἢ πόλις εἰς τὰ πολεμικὰ ἔσται.
- **αἰσχροτάτον** (αἰσχρός, υπερθ.) ἢ ἀδικία ἐστί.
- ἀνεῖλεν ὁ Ἀπόλλων μηδένα εἶναι ἀνθρώπων Σωκράτους μήτε **σοφότερον** (σοφός, συγκρ.) μήτε **δικαιότερον** (δίκαιος, συγκρ.) μήτε **σωφρονέστερον** (σώφρων, συγκρ.).
- πῶς ἂν γένοιτο τούτων ἄνθρωποι **παρανομώτεροι** (παράνομος, συγκρ.) ἢ **βιαιότεροι** (βίαιος, συγκρ.);

(α) Να εντοπίσετε τους **τρεις** λανθασμένους τύπους των παραθετικών και να γράψετε τους ορθούς. (μονάδες 6)

(β) Για καθένα από τα λάθη αυτά να υποδείξετε στους/στις μαθητές/μαθήτριες τους κανόνες που θα πρέπει να έχουν υπόψη τους, για να μην τα επαναλάβουν. (μονάδες 6)

(α) Να εντοπίσετε τους **τρεις** λανθασμένους τύπους των παραθετικών και να γράψετε τους ορθούς.

Εντοπισμός λανθασμένων τύπων:

ἐνδοξωτέρα
αἰσχροτάτον
σοφότερον

(3X1=3)

Διόρθωση λαθών:

ένδοξοτέρα

αἴσχιστον

σοφώτερον

(3X1=3)

(β) Τι πρέπει να έχουν υπόψη τους οι μαθητές:

ένδοξοτέρα: Τα παραθετικά των δευτερόκλιτων επιθέτων διατηρούν το βραχύ ο (μικρον) του θετικού βαθμού, αν προηγείται συλλαβή φύσει ή θέσει μακρά. Στο επίθετο ένδοξος, η προηγούμενη συλλαβή είναι θέσει μακρά λόγω του διπλού ξ.

(μονάδες 2)

αἴσχιστον: Μερικά επίθετα της αρχαίας ελληνικής δεν σχηματίζουν τα παραθετικά τους ομαλά με τις καταλήξεις *-τερος, -τατος*, αλλά τον συγκριτικό με την κατάληξη *-ίων* (αρσ. & θηλ.), *-ιον* και τον υπερθετικό με τις καταλήξεις *-ιστος, -ίστη, -ιστον*. Σε αυτή την κατηγορία ανήκει και το επίθετο *αἴσχυρος*. Ο υπερθετικός βαθμός ουδετέρου γένους δηλώνει γενική έννοια.

(μονάδες 2)

σοφώτερον: Τα παραθετικά των δευτερόκλιτων επιθέτων τρέπουν το βραχύ ο (μικρον) του θετικού βαθμού σε μακρό ω (μεγα), αν προηγείται συλλαβή βραχύχρονη.

(μονάδες 2)

(3X2=6)

B) Ζητήσατε από τους/τις μαθητές/μαθήτριες να συμπληρώσουν τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τους ορθούς τύπους των ρημάτων και λάβατε τις εξής λανθασμένες (υπογραμμισμένες) απαντήσεις:

- Άγησίλαος έπροαιρεῖτο πολεμεῖν βασιλεῖ (προαιροῦμαι, οριστ. παρατ.).
- δίκαιόν ἐστι αὐτὸν δίκην δώσειν τῶν ἀμαρτημένων (ἀμαρτάνω, μετοχή παθ. παρακ.).
- δίκαια πεπόνθετε ἀνθ' ὧν ἐπεποιήκατε (πάσχω, οριστ. υπερσυντ.).

(α) Να διορθώσετε τα λάθη των μαθητών/μαθητριών, γράφοντας τον ορθό γραμματικό τύπο. (μονάδες 4)

(β) Για καθένα από τα λάθη αυτά να υποδείξετε στους/στις μαθητές/μαθήτριες τους κανόνες που θα πρέπει να έχουν υπόψη τους, για να μην τα επαναλάβουν. (μονάδες 8)

(α) Διόρθωση λανθασμένων απαντήσεων:

προηρεῖτο (μονάδες 2)

ήμαρτημένων (μονάδα 1)

έπεπόνθετε (μονάδα 1)

(β) Υπόδειξη κανόνων προς τους μαθητές για κατανόηση του σφάλματος:

προηρείτο: το ρήμα είναι σύνθετο και στον παρατατικό χρειάζεται εσωτερική χρονική αύξηση. (μονάδες 4)
(2Χ2=4)

ήμαρτημένων: επειδή το θέμα του ρήματος αρχίζει από φωνήεν χρειάζεται στον παρακείμενο χρονική αύξηση ως αναδιπλασιασμό, η οποία διατηρείται στη μετοχή. (μονάδες 2)

έπεπόνθετε: από τον τύπο του υπερσυντελικού λείπει η συλλαβική αύξηση. (μονάδες 2)

Ερώτηση 4:

Κατά τη διδασκαλία της ισοδυναμίας μεταξύ δευτερευουσών προτάσεων και μετοχών, καλείτε τους/τις μαθητές/μαθήτριες να μετασχηματίσουν στο παράδειγμα (1) τη δευτερεύουσα πρόταση σε μετοχή, και στο παράδειγμα (2) τη μετοχή σε δευτερεύουσα πρόταση. Λαμβάνετε τις παρακάτω λανθασμένες απαντήσεις:

(1) Οί Άθηναίοι αποπέμπουσι Εύρυμέδοντα ές τήν Σικελίαν **ίνα άγγείλη** τοίς έκει ότι ήξει βοήθεια.

ίνα άγγείλη = **άγγέλλοντα**

(2) Ό δ' Άγησίλαος καί μάλα **βουλόμενος** άπάγειν τό στρατεύμα, όμως έκει κατέμεινε τρείς ήμέρας.

βουλόμενος = **έπει έβούλετο**

(α) Ποιοι είναι οι ορθοί μετασχηματισμοί; (μονάδες 4)

(β) Ποια στοιχεία πρέπει να τονίσετε στους/στις μαθητές/μαθήτριες, για να οδηγηθούν στους ορθούς μετασχηματισμούς; (μονάδες 6)

(α) Ορθές απαντήσεις:

(1) Οί Άθηναίοι αποπέμπουσι Εύρυμέδοντα ές τήν Σικελίαν **άγγελουόντα** τοίς έκει ότι ήξει βοήθεια. (μονάδες 2)

(2) Ό δ' Άγησίλαος **εί καί** μάλα **έβούλετο** άπάγειν τό στρατεύμα, όμως έκει κατέμεινε τρείς ήμέρας. (μονάδες 2)

(β) Βοήθεια προς τους μαθητές:

(1) Η τελική πρόταση «ἵνα ἀγγείλῃ» θα αντικατασταθεῖ ἀπὸ τελική μετοχή. Οἱ μαθητές/τριες ὁμῶς θα πρέπει νὰ λάβουν ὑπόψη τους ὅτι οἱ τελικές μετοχές βρίσκονται πάντα σε χρόνο μέλλοντα (μονάδα 1) καὶ χωρὶς τὸ «ὡς», ὅταν εξαρτῶνται ἀπὸ ρῆμα κινήσεως (μονάδα 1) καὶ γι' αὐτὸ απαιτεῖται ὁ τύπος «ἀγγελοῦντα».

(2X1=2)

(2) Η μετοχή δεν είναι αιτιολογική ή χρονική, ἀλλὰ ἐναντιωματική καὶ γιὰ τὴ σωστή ἀναγνώριση τῆς λειτουργίας τῆς οἱ μαθητές θα ἔπρεπε νὰ προσέξουν τὸν σύνδεσμο «καί» καὶ τὸ «ὁμῶς», ὁ ὁποῖος συχνὰ συνοδεύει τὶς ἐναντιωματικές μετοχές. Ἐπομένως, ἡ μετοχή θα πρέπει νὰ αντικατασταθεῖ με ἐναντιωματική πρόταση, ἡ ὁποία θα ἐκφέρεται με ὀριστική, ἐπειδὴ δηλώνεται ἓνα πραγματικὸ γεγονός.

(μονάδες 4)

Ερώτηση 5:

Στο πλαίσιο τῆς διδασκαλίας τῆς διαφοροποιημένης χρήσης τοῦ **ἄν**, καλεῖτε τοὺς/τὶς μαθητές/τριες α) νὰ μεταφράσουν τὶς ἐπόμενες προτάσεις καὶ β) νὰ ἐξηγήσουν τὸν τρόπο ποὺ μετέφρασαν τὰ **τέσσερα** ὑπογραμμισμένα ρήματα.

Ποιες εἶναι οἱ ὀρθές μεταφράσεις, ποία εἶναι ἡ ἐγκλίση σε κάθε περίπτωση καὶ τι δηλώνει;

(1) **Ἔχεις ἄν** διδάξει με τί ἐστὶ νόμος;

(2) Εἰ μὴ εἴχομεν φῶς, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς **ἄν ἡμεν**.

(3) **Ἄν** μὲν γάρ, ὅσα **ἄν τις λάβῃ, σῶση**, μεγάλην ἔχει τῆ τύχῃ τὴν χάριν.

(μονάδες 12)

Νὰ μεταφράσετε τὶς ἐπόμενες προτάσεις, καὶ νὰ ἐξηγήσετε τὸν τρόπο ποὺ μεταφράσατε τὰ τέσσερα ὑπογραμμισμένα ρήματα.

(1) **Ἔχεις ἄν** διδάξει με τί ἐστὶ νόμος;

Μετάφραση: Θα μπορούσες νὰ με διδάξεις τι εἶναι νόμος;

(μονάδα 1)

Ἔχεις ἄν: Δυνητική ευκτική ποὺ δηλώνει τὸ δυνατόν στο παρόν καὶ τὸ μέλλον (δυνητικὸ ἄν).

(μονάδες 2)

(2) Εἰ μὴ εἴχομεν φῶς, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς **ἄν ἡμεν**.

Μετάφραση: Θα ἦμασταν ὅμοιοι με τοὺς τυφλοὺς ἂν δὲν εἴχαμε φῶς/ἂν δὲν υπήρχε τὸ φῶς.

(μονάδα 1)

ἄν ἡμεν: Δυνητική ὀριστική καὶ ἀπόδοση τοῦ υποθετικοῦ λόγου τοῦ μὴ πραγματικοῦ (δυνητικὸ ἄν).

(μονάδες 2)

(3) Ἄν μὲν γάρ, ὅσα ἄν τις λάβῃ, καὶ σώσῃ, μεγάλην ἔχει τῆ τύχη τὴν χάριν.

Μετάφραση: Γιατί αν διατηρήσει, ὅσα τυχόν αποκτήσει/κερδίσει κάποιος, τότε οφείλει μεγάλη ευγνωμοσύνη στην τύχη του. (μονάδες 2)

Ἄν σώσῃ: υπόθεση υποθετικού λόγου που δηλώνει την αόριστη επανάληψη στο παρόν και το μέλλον (υποθετικό ἄν). (μονάδες 2)

ἄν λάβῃ: ἄν + υποτακτική, ὅσα ἄν τις λάβῃ= αναφορικοὑποθετική πρόταση ἢ αοριστολογική, ἄν + υποτακτική. Ο υποθετικός λόγος είναι αόριστη επανάληψη στο παρόν και το μέλλον (αοριστολογικό ἄν). (μονάδες 2)

Ερώτηση 6:

Ἐχετε ζητήσει ἀπὸ τους/τις μαθητές/μαθήτριες να μεταφέρουν το κείμενο που ακολουθεῖ ἀπὸ τα Νέα στα Αρχαία Ελληνικά.

Ἐπειτα, θέλοντας να δείξετε ὅτι, ὅπως συμβαίνει και στα Νέα Ελληνικά, ἔτσι και στα Αρχαία Ελληνικά, είναι δυνατόν να υπάρχουν περισσότερες ἀπὸ μία ἰσοδύναμες μεταφραστικές αποδόσεις, ζητεῖτε ἀπὸ τους/τις μαθητές/τριες να δώσουν για το νομίζω δύο συνώνυμα και για την υπογραμμισμένη φράση δύο ἰσοδύναμες αρχαιοελληνικές αποδόσεις.

(α) Να μεταφέρετε το κείμενο στα Αρχαία Ελληνικά. (μονάδες 6)

(β) Να δώσετε δύο αρχαιοελληνικά συνώνυμα του **νομίζω**. (μονάδες 2)

(γ) Να γράψετε δύο ἰσοδύναμες αρχαιοελληνικές αποδόσεις της υπογραμμισμένης φράσης. (μονάδες 4)

*Ἐγὼ **νομίζω** ὅτι εἶναι δίκαιο να ἐπαινεί κανεῖς τους πολῖτες, που ἐγίναν αἰτίοι πολλῶν ἀγαθῶν για την πόλη, ὥστε να αποτελοῦν παράδειγμα για τους νέους.*

(α) Ἐγὼ νομίζω δίκαιον εἶναι **(1)**/ ἐπαινεῖν τοὺς πολίτας **(1)**/ αἰτίους γενομένους **(1)**/ πολλῶν ἀγαθῶν τῆ πόλει, **(1)**/ ὥστε παράδειγμα εἶναι **(1)**/ τοῖς νέοις. **(1)**
(6X1=6)

(β) Αρχαιοελληνικά συνώνυμα του **νομίζω**:

ἠγοῦμαι (1)/

οἶομαι (1)/

οἶμαι (1)/

ὑπολαμβάνω (1)/

δοκῶ (1)

.....

(2X1=2)

(γ) Ισοδύναμες αρχαιοελληνικές αποδόσεις της υπογραμμισμένης φράσης:

οἱ αἴτιοι (γεγόνασι / γεγένηται) ἐγένοντο (2)/

εἴ τινες αἴτιοι ἐγένοντο (2) /

οἱ ἂν αἴτιοι γένωνται (2)/

ἄν τινες αἴτιοι γένωνται (2) /

ὅταν αἴτιοι γένωνται (2) /

εἴ τινες αἴτιοι γένοιτο (2) /

ἐπειδὴ αἴτιοι ἐγένοντο (2) /

ἐπεὶ ἐγένοντο (2)

(2X2=4)

Ερώτηση 7:

Αρχαία Ελληνική Γραμματεία από μετάφραση

Κατά τη διδασκαλία της παρακάτω σκηνής από την *Ελένη* του Ευριπίδη στη Γ' Γυμνασίου, διαπιστώνετε ότι οι μαθητές/μαθήτριες δυσκολεύονται να κατανοήσουν την αντίθεση ανάμεσα στο *εἶναι* και το *φαίνεσθαι*, η οποία κυριαρχεί σε ολόκληρο τον διάλογο του Μενέλαου με την Ελένη.

(α) Ποιες **τέσσερις** διαφορετικές λέξεις-κλειδιά από την πιο κάτω στιχομυθία της Ελένης με τον Μενέλαο θα καλούσατε τους/τις μαθητές/μαθήτριες να εντοπίσουν, για να κατανοήσουν καλύτερα την αντίθεση του φαινομενικού προς το πραγματικό;

(μονάδες 4)

(β) Αξιοποιώντας αυτές τις λέξεις-κλειδιά, πώς θα καθοδηγούσατε τους/τις μαθητές/μαθήτριες να συνδέσουν την αντίθεση *εἶναι* και *φαίνεσθαι* με την τραγική ειρωνεία στη σκηνή αυτή;

(μονάδες 10)

ΜΕΝ. Στάσου, μην τρέχεις πια και μην τρομάζεις.

ΕΛΕ. Στέκομαι, γιατί αγγίζω αυτό το μέρος.

ΜΕΝ. Ποια είσαι; Ποια γυναίκα βλέπω μπρος μου;

ΕΛΕ. Ρωτώ κι εγώ το ίδιο. Εσύ ποιος είσαι;

620

ΜΕΝ. Τόσο πολύ να μοιάζει άλλη δεν είδα.

ΕΛΕ. Θεοί! Θεϊκό 'ναι να 'βρεις τους δικούς σου.

ΜΕΝ. Είσαι Ελληνίδα ή ντόπια από εδώ γύρω;

ΕΛΕ. Ελληνίδα· εσύ ποιος είσαι; Πες μου.

ΜΕΝ. Όμοια, απaráλλαχτη με την Ελένη!

625

ΕΛΕ. Κι εσύ με το Μενέλαο, τα 'χω χάσει.

ΜΕΝ. Σωστά το δύστυχο μ' έχεις γνωρίσει.

ΕΛΕ. Μετά από χρόνια στη γυναίκα σου ήρθες.

ΜΕΝ. Γυναίκα μου; Σταμάτα, μη μ' αγγίζεις.

<i>ΕΛΕ. Που σου 'δωσε ο Τυνδάρεως, ο γονιός μου.</i>	630
<i>ΜΕΝ. Φαντάσματα αγαθά στείλε μου, Εκάτη.</i>	
<i>ΕΛΕ. Συντρόφισσα δεν είμαι της Εκάτης.</i>	
<i>ΜΕΝ. Κι εγώ δεν έχω πάρει δυο γυναίκες.</i>	
<i>ΕΛΕ. Ποιας άλλης είσαι ομόκλιнос κι αφέντης;</i>	
<i>ΜΕΝ. Αυτής μες στη σπηλιά που ήρθε απ' την Τροία.</i>	635
<i>ΕΛΕ. Εμένα μοναχά γυναίκα σου έχεις.</i>	
<i>ΜΕΝ. Σωστά δε βλέπω ή σάλεψεν ο νους μου;</i>	
<i>ΕΛΕ. Κοιτώντας με για την Ελένη δε με παίρνεις;</i>	
<i>ΜΕΝ. Μοιάζετε στη θωριά, μα ολότελα όχι.</i>	
<i>ΕΛΕ. Δε με γνωρίζεις; Σκέψου, τι άλλο λείπει;</i>	640
<i>ΜΕΝ. Της μοιάζεις· τούτο βέβαια δεν τ' αρνιέμαι.</i>	
<i>ΕΛΕ. Τα μάτια σου θα σου το φανερώσουν.</i>	
<i>ΜΕΝ. Μα έχω άλλη γυναίκα, εδώ χαλάει.</i>	
<i>ΕΛΕ. Στην Τροία πήγε μόνο το είδωλό μου.</i>	
<i>ΜΕΝ. Ίσκιους που δείχνουν ζωντανοί ποιος φτιάχνει;</i>	645
<i>ΕΛΕ. Ο αιθέρας, που το ταίρι σου έχει πλάσει.</i>	
<i>ΜΕΝ. Απίστευτα όσα λες· θεός ο πλάστης;</i>	
<i>ΕΛΕ. Έργο της Ήρας, να μη μ' έχει ο Πάρης.</i>	
<i>ΜΕΝ. Μα σύγκαιρα στην Τροία κι εδώ πώς ήσουν;</i>	
<i>ΕΛΕ. Τ' όνομα ολούθε πάει, όχι το σώμα.</i>	650
<i>ΜΕΝ. Άσε με, με περισσότερους ήρθα πόνους.</i>	
<i>ΕΛΕ. Μ' αφήνεις, για να φύγεις μ' έναν ίσκιο;</i>	
<i>ΜΕΝ. Να χαιρέσαι που μοιάζεις στην Ελένη.</i>	
<i>ΕΛΕ. Άα! μόλις βρήκα τον άντρα μου, τον χάνω.</i>	
<i>ΜΕΝ. Της Τροίας τους μόχθους, όχι εσέ, πιστεύω.</i>	655
<i>ΕΛΕ. Αχ! πιότερο από με δυστυχισμένη δε βρίσκεται· μ' αφήνουν οι δικοί μου κι ούτε στους Έλληνες θα πάω και στην Ελλάδα.</i>	

(Ευριπίδου *Ελένη*, 617-658)

(α) **Λέξεις κλειδιά:** στ.631 **Φαντάσματα** αγαθά στείλε μου, Εκάτη

στ.644 Στην Τροία πήγε μόνο το **είδωλό** μου.

στ.645 **Ίσκιους** που δείχνουν ζωντανοί ποιος φτιάχνει;

στ. 646 Ο **αιθέρας**, που το ταίρι σου έχει πλάσει.

στ.650 Τ' **όνομα** ολούθε πάει, όχι το **σώμα**.

στ. 652 Μ' αφήνεις, για να φύγεις μ' έναν **ίσκιο**;

.....

(4X1=4)

(β) Ο/Η εκπαιδευτικός θα καθοδηγούσε τους/τις μαθητές/μαθήτριες, λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που συνθέτουν την Τραγική Ειρωνεία (το ακροατήριο γνωρίζει όσα οι επί σκηνής ήρωες αγνοούν) να διαβάσουν σωστά τις λέξεις κλειδιά που συγκέντρωσαν.

Το παιγνίδι ανάμεσα στο *είναι* και στο *φαίνεσθαι* πλέκεται μέσα στο κλίμα μιας τραγικής ειρωνείας, λόγω του εγκλωβισμού της πεπερασμένης ανθρώπινης λογικής μπροστά στην αλήθεια των φαινομένων.

Οι θεατές, οι οποίοι γνωρίζουν την υπόθεση του μύθου παρακολουθούν με αγωνία την προσπάθεια των ηρώων να φτάσουν στη γνώση της αλήθειας. Ταυτίζονται με τους ήρωες, τους συμπονούν και πολύ θα ήθελαν να φωνάξουν στον Μενέλαο ότι η γυναίκα που βρίσκεται μπροστά του είναι η πραγματική Ελένη. Γνωρίζουν ότι ο Μενέλαος και η Ελένη έχουν γίνει άθυρμα στα χέρια των θεών, όμως και οι δύο έχουν μερίδιο ευθύνης. Από τη μια η Ελένη, ενώ στην αρχή δεν ήταν βέβαιη, σιγά σιγά αναγνωρίζει τον Μενέλαο, όμως είναι εγκλωβισμένη στην αδυναμία της να αποδείξει την αλήθεια. Από την άλλη ο Μενέλαος ζει εγκλωβισμένος στην άγνοια αλλά και στην άρνησή του να μάθει την αλήθεια.

(1) Φαντάσματα, στ. 631

Εντοπίζουμε στον στ. 631 τη φράση **Φαντάσματα αγαθά στείλε μου Εκάτη**, που δηλώνει την άγνοια του Μενέλαου για την πραγματική Ελένη που έχει μπροστά του, ενώ εκείνη ισχυρίζεται ότι δεν είναι Φάντασμα προερχόμενο από την Εκάτη, θεά του Κάτω Κόσμου.

(2) Είδωλον, στ. 644

Ο Μενέλαος πιστεύει ότι η πραγματική γυναίκα του είναι το πρόσωπο που βρίσκεται στη σπηλιά (στ. 635) και ήρθε μαζί του από την Τροία. Στον αντίλογό της η Ελένη λέει ότι στην Τροία πήγε μόνον το **είδωλό** της.

(3) Ίσκιος, στ. 645: **ίσκιους που δείχνουν ζωντανοί ποιος φτιάχνει;**

και στ. 652: **Μ' αφήνεις για να φύγεις μ' έναν ίσκιο;**

Ο Μενέλαος διερωτάται ποιος είναι εκείνος που δημιουργεί ίσκιους που μοιάζουν ζωντανοί, πράγμα που φανερώνει ότι δεν πιστεύει ότι μπροστά του είναι η πραγματική Ελένη, ενώ η Ελένη στον στ. 652 με απόγνωση λέει στον Μενέλαο, **«μ' αφήνεις για να φύγεις μ' έναν ίσκιο;»**

(4) Αιθέρας, στ. 646: **αιθέρας που το ταίρι σου έχει πλάσει**

Εδώ μοναδικός στόχος της Ελένης είναι να οδηγήσει τη σκέψη του Μενέλαου στον δρόμο της αφύπνισης, ώστε μόνος του να συλλάβει την έννοια του απίστευτου και την ιδέα της θεικής παρέμβασης.

(5) Όνομα-σώμα, στ. 650: Το όνομα ολούθε πάει όχι το σώμα

Στον στίχο αυτόν η αντίθεση ανάμεσα στο *είναι* και το *φαίνεσθαι* κορυφώνεται. Πρόκειται για την αντίθεση ανάμεσα στο «όνομα» και το «σώμα». Το σώμα του ανθρώπου είναι ο εαυτός μας με τις σκέψεις, τα συναισθήματα, τη δύναμη ή τις αδυναμίες του, ενώ το όνομα είναι η φήμη, η προσωπικότητα που μας αποδίδουν οι άλλοι.

Μενέλαος : άγνοια → άγνοια

Ελένη: άγνοια → γνώση

Θεατές: γνώση → γνώση

.....

(4X2,5=10)
(μονάδες 14)

-ΤΕΛΟΣ ΟΔΗΓΟΥ ΔΙΟΡΘΩΣΗΣ-